

Akademikerne og arbeiderbevægelsen

Taler

Viggo Hansteen

Dato

7 oktober 1922

Sted

Det Norske Studentersamfund

- 1 De fleste akademikere staar ikke bare avvisende i sin holdning til kommunismen. De interesserer sig ikke for den. Den angaar dem ikke. Den optar dem ikke. Den ligger helt paa siden av de spørsmaal som har plass i deres sinn. Innstillingen er ikke fiendskap, men irritasjon.
- 5 I en tid da landets arbeidere staar midt oppe i en haard og bitter kamp for en idé, for et samfund uten klasser, for plan og samlet ledelse av det økonomiske liv, for frihet og likhet og brorskap; i en tid da denne kamp paagaar, viser det sig at de nye tanker ikke bare møter uvilje hos de folk som skulde utgjøre den tenkende
- 10 del av nasjonen; striden formaar ikke engang aa trenge frem til dem. Deres utdannelse og deres pretensjoner synes ikke paa noget vis aa ha gjort til et personlig behov for dem aa ta standpunkt til de tanker som brytes i virkelighetens verden.
- 15 Kommunismen er blitt arbeidernes idé. Ikke fordi den oprindelig bar bud til netop dem, ikke fordi arbeiderne mere enn andre samfundsklasser, og mere enn akademikerne, har til opgave aa kjempe nye tanker frem, aa rette paa mangler som finnes eller paa urett som lides. Men fordi det har vist sig at vaare akademikere kun har interesse for tanker som alt er tenkt og kun tar del i
- 20 aandskampe som alt er utkjempet. Og vi er nu kommet derhen at kommunismens forkjempere møter den haanligste avvisning, den minste interesse og den magreste forstaaelse hos den stand i samfundet som man efter dens livsvilkaar og dens pretensjoner minst skulde vente det av.
- 25 Tiltross for at forretningsstanden og de industridrivende ifølge sine økonomiske interesser skulde staa kommunismen aller mest fjernt, møter man allikevel hos de mere fremtrædende av dem et langt friere og mindre uforvrøvlet syn paa disse spørsmaal, enn man gjør blandt akademikere.

I bedømmelsen av de foreliggende faktiske forhold, i resonnementsmaaten, i vurderingen av de parlamentariske, politiske partier og deres evne til aa finne veien ut, ligger det typisk storkapitalistiske syn nær op til det kommunistiske. Og naar det moderne Tysklands to store industrifyrster Hugo Stinnes og Walter
35 Rathenau, selv med hensyn til det endemaal som deres politik streber hen til utviser et nært slektskap med det maal kommunistene forfølger, er det ikke tilfeldige undtagelser, men symptomer paa en innstilling som er blitt almindelig.

40 Trods alt det som skiller, har man sommetider inntryk av at avstanden mellem de to motstandere som bekjemper hinannen allikevel ikke er saa stor som den avgrunn i synsmaater som skiller dem begge fra vaart aandsaristokrati.

Akademikerne finner intet av værdi for sig i arbeidernes kamp og den idé
45 kampen gjelder. Den bringer ingen ting til dem. Den fylder ikke noget behov. Den lar dem fullstendig uberørt. I trygg og urokkelig forvissning om sitt aandelige førerskap er vaare akademikere blitt den intellektuelt sett dørste og lengst tilbakeliggende stand i landet.

50 Det er ikke nogen nytte i aa gaa i enkeltheter med hensyn til innvendinger som vanligvis fremsettes mot de kommunistiske metoder fra akademisk hold. De er kjendt av alle, og en diskusjon om dem fører allikevel ingensteds hen. Det er nytteløst saa meget mere som det i virkeligheten ligger utenfor saken, fordi alle de uhyrligheter man beklager sig over og likesaa mange til ikke vilde holde
55 akademikerne borte fra en bevegelse som de ellers følte sig i pakt med.

Det er ikke ut fra nogen sterk og uryggelig respekt for folkeflertal eller storting, eller ut fra nogen medfødt avsky for yderliggaaende handlinger i og for sig, at akademikerne føler sig frastøtt av kommunismen, og det er affektasjon naar
60 man vanligvis skyver disse ting i forgrunnen. Hvis kommunismen blev presenteret for akademikerne paa en slik maate, at den blev bragt i overensstemmelse med den spesielle akademiske jargon og fornemmelsesmaate, vilde alle disse innvendinger falle til jorden. Det er ikke kommunismens revolusjonære innhold, det er dens uestetiske fremtreden som i vaare
65 aandsaristokraters øine dømmer den, og dømmer den endelig. Man leser «Social-Demokraten» og finner dens uttrykksmaate ubehersket og litet avslepet. Man opdager at «Klassekampen» bruker grove skjeldsord og brutale virkemidler. Man ser i den kommunistiske literatur megen seminarisme og

70 mange halvforstaatte og ufordøiede fremmedord. Og man feller sin dom.

Vaar intellektuelt utdannede overklasse hviler siden 80-aarene i sin vurdering paa formen. Ifølge det grunnleggende dogme skal man ha lov til aa si hvad man vil, bare man sier det godt. Det er dette man har gitt navnet aandsfrihet, og
75 aandsfriheten er blitt vaare akademikers stolthet og kjæreste øiesten.

Ut fra dette utgangspunkt skulde man ha trodd det vilde være en kjærkommen anledning for vaare akademikere til aa slaa et slag for aandsfriheten, naar de opdaget en bevegelse som hadde vanskelig for aa vinne gehør, fordi den selv
80 ennu ikke hadde evnen til aa gi sine tanker den rette form. Det kunde kanskje ha ligget nær aa tro at de vilde ha følt sig draget mot en bevegelse hvor der var behov og plass for deres evner. For aandsfrihet skulde vel ikke bare være det, at man altid var villig til aa høre paa et dyktig turneret paradoks. Det skulde vel være en positiv trang til aa hjelpe til, naar tanker søkte uttryk og følelser søkte
85 form. Det skulde vel være baaret av respekten for tankens innhold, hvor den saa kom fra, og hvordan den enn saa ut.

Og det aa være aandsfrihetens ven og forkjemper, det skulde vel ikke bare bety aa være villig til aa høre paa andre mennesker sette andres tanker i form. Det
90 skulde vel være aa føle noget bortimot et kall til selv aa hjelpe til, selv aa yde, selv aa gi.

Vaare akademikere føler ikke aandsfriheten slik. De gleder sig ikke over den fri og utøilede livskraft som finnes i arbeiderbevegelsen. De føler ingen opgave der.
95 De irriteres over dens uestetiske form, og de ønsker ikke aa rette paa den. Deres sinn er ikke innstillet paa aa gi, det er innstillet paa aa motta. Det er fattigdommens tegn det. Aandsfattigdommens tegn.

Det er mange akademikere, og det især blandt studentene, som føler det som
100 noget i retning av uværdig for en akademiker aa være kommunist. Uværdig, fordi de ikke kan tenke sig en tilslutning til arbeidernes kamp forklaret uten som sentimentalt føleri, hvilket er klisset, eller blaaøiet idealisme, hvilket er taapelig. Jeg tror ikke denne følelse er berettiget. Jeg tror at akademikerne innenfor arbeiderbevegelsen har en opgave som staar i pakt med de tradisjoner vi selv
105 setter høiest.

Ingen skal benekte at der innenfor arbeiderbevegelsen av idag finnes mange

utvekster, mange ting som støter, og meget man kunde ønske anderledes. Det er
110 ikke mere enn rimelig at en ung bevegelse som det er saft og kraft i, ikke med ett
slag formaar aa finne den riktige form, og befri sig fra alle utvekster. Det er ingen
grunn til aa nekte at der innenfor arbeiderbevegelsen har været - og kanhende er
- adskillig seminarisme, adskillig riden paa dogmer og spikerfaste sannheter,
adskillig fanatisme og adskillig demagogi. Hvilken ny idébevegelse har ikke været
115 belastet med slike ting? Det trenger sin tid aa lære aa føle forskjellen mellem
opportunistisme og dogmefrihet, mellem fanatisme og ansvarlighet, og innen man
ophører aa vurdere fremmedordenes værdi efter deres lengde.

Det er selvfølgelig ikke nogen grunn til aa dømme akademikerne fordi om de
120 har festet sig ved alle disse ting som faktisk er tilstede. Men det er grunn til aa
dømme dem naar de i sin vurdering ikke rekker lenger inn enn dit. Det blir ikke
bare en smaalig vurdering, den blir ogsaa gal. Den blir gal, fordi det er galt aa tro
at den sterkeste folkebevegelse landet for tiden har kan bæres oppe av unatur og
sentimentalitet og halvdannelse.

125 Vi har to sterke og ekte aandstrømninger i landet idag: den nasjonale
maalreisning og den sociale arbeiderreisning. Vaare akademikere har møtt dem
begge med en overbærende kritik som staar i daarlig samklang med de
tradisjoner de vil hevde. De er ikke rikere paa aandsverdier enn at de kan taale aa
130 øse av den primitive og enkle kraft, den sunnhet og naturlighet i tankegang og
innstilling som bærer begge disse bevegelser oppe.

Det er ikke første gang vaart lille samfund staar oppe i en konflikt som denne.
Da nasjonen efter foreningen med Danmark forsøkte aa finne tilbake til sig selv,
135 da det blev forsøkt aa reise vaart aandsliv igjen paa norsk grunn, da deltes
Studentersamfundet i stridende leire om Henrik Wergelands navn. Det er ikke
Henrik Wergeland, det er ikke nogen enkeltperson det gjelder denne gang. Der
er en klasse, men en klasse sterk i sine følelser, rik i sine muligheter, utøilet og
skrankeløs i sin ydre optreden, som han. La os haape at vaare efterkommere om
140 hundrede aar vil betrakte vaare embedsmenn og embedsmannssønner av idag
med den samme overbærenhet, som den hvormed disse nu - med historiens dom
paa det rene - kan betrakte sine forfædres vurdering av Wergeland.

Det er en dæmringsfeide vi staar oppe i. Der er tanker som søker form, der er
145 klasser som søker frihet, der er følelser som søker uttryk. Hvis vaare akademikere
er fylt av vemmelse over det veld av ukultur og brutalitet som raader i vaar

150 moderne arbeiderbevegelse, saa la dem ta fatt, la dem bruke sin formende evne,
la dem anvende den kultur de sier sig aa ha, i tjeneste hos den sterke aandelige
folkebevegelse som arbeiderbevegelsen, som kommunismen er.

La dem gjøre revolusjonen! I aandsfrihetens navn.

155

Kilde
Mot Dag, 1922

160 **URI**
<https://www.virksommeord.no/tale/akademikerne-og-arbeiderbevaegelsen>

165

170

175

180

185